

поширюватимуться вздовж алювіальних відкладів річок, піщаними обмілинами, пониженнями заплав.

Список літератури

1. Соломаха В. А. Синантропна рослинність України / Соломаха В.А., Костильов О.В., Шеляг-Сосонко Ю.Р. – Київ Наукова думка, 1992. – 278 с.
2. Соломаха І. В. Огляд вищих одиниць рослинності України за методом Браун-Бланке та їх діагностичні види / І. В. Соломаха, В. Л. Шевчик, В. А. Соломаха. – Київ : Фітосоціоцентр, 2017. – 116 с.
3. Регіональна схема екологічної мережі Чернігівської області/ Чернігів. міська рада – Чернігів, 2017. – 93 с.
4. Гвоздецкий Н. А. Физико-географическое районирование СССР для целей сельского хозяйства / Н. А. Гвоздецкий. – Л., 1959. – 20 с.
5. Полевая геоботаника / под ред. Е. М. Лавренко, А. А. Корчагина. – М. Л. : Изд-во АН СССР, 1964. – 530 с.
6. Matuszkiewicz W. Przewodnik do oznaczania zbiorowisk roślinnych Polski / W. Matuszkiewicz. – Warszawa : Wydawnictwo naukowe PWN, 2001. – 540 s.
7. Панасенко Н. Н., Горнов А. В. Парциальная флора речных обрывов р. Нерусса (Брянская область) // Вестник Тверского гос. ун-та. Сер. Биология и экология. 2013. № 32. С. 93–101.
8. Семенищенков Ю. А. Фитоценотическое разнообразие Судость-Деснянского междуречья / Ю. А. Семенищенков. – Брянск: РИО БГУ, 2009. – 400 с.

ТРОФІЧНА СТРУКТУРА УГРУПОВАНЬ ПІДСТИЛКОВИХ НЕМАТОД ХВОЙНИХ ЛІСІВ МЕЗИНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДНОГО ПАРКУ, Україна

Т.М. Жиліна, В.Л. Шевченко

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

Лісова підстилка є тим ярусом лісу, який найбільш рясно заселений живими організмами: мікроорганізмами (бактеріями, водоростями, грибами), безхребетними та дрібними хребетними тваринами. Різноманітність та структура цих комплексів визначає напрямок та динаміку трансформації органічної речовини [4, 6].

Тваринне населення лісової підстилки достатньо різноманітне за систематичним складом. Вивчення характеру участі окремих таксономічних груп мезофауни, а особливо мікрофауни, в процесах деструкції рослинного опаду дотепер є актуальним.

Найбільш чисельними серед багатоклітинних мікрофауни є вільноживучі нематоди. В зв'язку з невеликими розмірами вони не приймають участь у

безпосередньому руйнуванні рослинних решток. Основна екологічна функція круглих червів – регулювання мікробної активності за рахунок харчових взаємодій з мікроорганізмами, що впливає на доступність поживних речовин для рослин [3]. Серед нематод є облігатні та факультативні фіто- та мікофаги, типові і нетипові сапробіонти, хижі, які живляться найпростішими, коловертками, енхітреїдами, іншими нематодами та всеїдні. Таким чином, впливаючи на мікробну біомасу і інтенсивність дихання, нематоли впливають на швидкість та напрямок процесів мінералізації та гуміфікації [7]. Закономірності формування комплексів підстилкових нематод в різних типах лісів залишаються недостатньо вивченими.

Метою даної роботи було вивчити особливості еко-трофічної структури угруповань нематод у підстилці хвойних лісів Мезинського національного природного парку.

Мезинський національний природний парк знаходиться у межах Коропського району Чернігівської області в басейні р. Десна і займає площу 31035,2 га. Його територія належить до Новгород-Сіверського Полісся і являє собою підвищену рівнину, дуже розчленовану ярами та балками вкритими лісами.

Дослідження проводили маршрутним методом у 2009 – 2014 роках у хвойних (сосновий зеленомоховий, сосновий злаковий, ялиново-сосновий злаковий) лісах. Виділення нематод проводили загально визнаним лійковим методом Бермана з наважки 5 г. Експозиція виділення – 48 години. Нематод в пробірках фіксували ТАФ-ом. З фіксованих нематод готували тимчасові водно-гліцеринові препарати. Визначення видового складу нематод проводили за допомогою вітчизняних та іноземних визначників, використовували біологічний мікроскоп Delta Optical Genetic Pro. Перерахунок чисельності здійснювали на 100 г абсолютно сухого субстрату.

Фітонематод поділяли на п'ять трофічних груп: фітогельмінти, мікогельмінти, сапробіонти, всеїдні, хижі [7].

За нашими даними загальний список нематод, які виявлені у підстилці лісових екосистем Мезинського національного природного парку, нараховує 46 видів, а видове різноманіття нематод у підстилці листяних лісів майже в двічі вище, ніж у хвойних [1]. У хвойних лісах, обстежених на цій території, нами зареєстровано 31 вид підстилкових нематод. Менше видове багатство можна пояснити тим, що підстилка, яка формується під хвойними деревостанами містить менше азоту, фосфору, калію та кальцію, має кислішу реакцію, в ній більший вміст токсичних речовин, мікробна маса менша, а це опосередковано впливає на видове різноманіття вільноживучих нематод. [5].

Чисельність фітонематод у різних зразках підстилки коливалась у незначній мірі від 1140 до 1320 особин/100 г.

Серед зареєстрованих видів нематод відмічені представники тільки 4 еко-трофічних груп: сапробіонти, мікогельмінти, хижі та всеїдні. Фітогельмінти не були виявлені.

За кількістю видів в екосистемах підстилки хвойних лісів переважали сапробіонти – 20 видів (64,5% загального списку). Інші трофічні групи мають значно менше представництво. Мікогельмінтів виявлено 6 видів (19,4%), хижих – 3 (9,7%) та всеїдних – 2 (6,4%).

Подібне співвідношення характерне і для чисельності підстилкових нематод різних еко-трофічних груп. В угрупованнях домінували сапробіотичні види, їхня частка участі становила 83,3%. На другому місці всеїдні – 7,2%. Чисельність мікогельмінтів та хижих була 5,4% і 4,02% відповідно.

Відомо, що сапробіонти і мікогельмінти приймають участь в мінералізації азоту, а їхнє співвідношення є показником шляху, за яким відбувається розкладання органічного матеріалу. У нашому дослідженні показник мікогельмінти : сапробіонти дорівнює 0,06 і свідчить про ведучу роль сапробіонтів у процесах розкладання підстилки в умовах Мезинського національного природного парку.

Трапляння у зразках окремих видів підстилкових нематод та їх чисельність мали свої особливості.

Серед сапробіотичних нематод два види, а саме: *Panagrolaimus rigidus* (Schneider, 1866) Thorne, 1937 та *Tylocephalus auriculatus* (Bütschli, 1873) Anderson, 1966 відмічені в усіх відібраних зразках підстилки, *Plectus parvus* (Bastian, 1865) Paramonov, 1964 та *Mesorhabditis monhystera* (Bütschli, 1873) Dougherty, 1955 зустрічались у 83,3% зразків. Всі чотири види в угрупованнях підстилкових нематод мали незначну чисельність 4,01%, 3,34%, 2,49% та 9,31%, відповідно. Тоді як за чисельністю домінували нечасті види плектид: *Plectus cirratus* Bastian, 1865, частка участі його в угрупованнях підстилкових нематод становила 36,58% та *Plectus parietinus* Bastian, 1865 – 14,08%.

Всеїдний вид *Mesodorylaimus bastiani* Bütschli, 1873 зареєстрований у 83,3%, його чисельність склала 6,93%. Серед мікогельмінтів більш частим (83,3%) та рясним (2,14%) був *Aphelenchoides composticola* Franklin, 1957. У групі хижих більш високі показники трапляння та чисельності мав *Clarcus papillatus* (Bastian, 1865) Jairajpuri, 1970, який зустрічався у половині зразків підстилки, частка участі становила 2,47%.

Отже в угрупованнях підстилкових нематод переважають види, для яких характерні короткі життєві цикли, здатність швидко заселяти нові середовища, висока толерантність до порушень.

Список літератури

1. Жиліна Т.М., Шевченко В.Л. Комплекси підстилкових нематод листяних та хвойних лісів Мезинського національного природного парку. Тернопільські біологічні читання – Ternopil bioscience – 2019: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (до 80-річчя від дня народження д.б.н., проф. Явоненка О.Ф. та 75-річчя від дня народження д.б.н., проф. Яковенка Б.В.) (м. Тернопіль, 4-5 листопада 2019 р.). Тернопіль: Вектор, 2019. С. 120 - 123.

2. Кирьянова Е.С., Краль Э.Л. Паразитические нематоды растений и меры борьбы с ними. Л.: Наука, Ленинград.отд., 1969. Т.1. 443 с.
3. Мамиллов А.Ш., Бызов Б.А., Покаржевский А.Д., Звягинцев Д.Г. Регуляция микрофауной биомассы и активности почвенных микроорганизмов // Микробиология. 2000. том 69. № 5. С. 727-736.
4. Постолаке Г.Г. Лесная подстилка в круговороте веществ. Кишинев: Штиинца, 1976. 178 с.
5. Рагустис А.Д. Микроорганизмы подстилок хвойных и лиственных насаждений Литвы // Роль подстилки в лесных биогеоценозах. М.: Наука, 1983. С. 169-170.
6. Стриганова Б.Р. Питание почвенных сапрофагов. М.: Наука, 1980. 243 с.
7. Yeates G.W., Bongers T., de Goede R.G.M., Freckman D.W., Georgiewa S.S. Feeding habits in soil nematode familie and genera – an outline for soil ecologists. J. Nematol. 1993. 25 (3). P. 315–331.

ЛІКАРСЬКІ РОСЛИНИ ОФІЦІЙНОЇ МЕДИЦИНИ ЯК КОМПОНЕНТИ ФЛОРИ СУДИННИХ МЕЗИНСЬКОГО НПП

Ю.О. Карпенко

*Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка
Узинський національний природний парк*

При виконанні дослідження були використані матеріали польових експедиційних досліджень 2015-2019 рр., інформаційно-довідкові дані об'єднання «Ліки України» та ряду інших організацій.

Під час дослідження проводилася робота з гербарними зразками на базі Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка. Номенклатура вищих судинних рослин офіційної медицини відповідає «Определителю высших растений Украины» та «Определителю лекарств, растений Украины».

Основними методами дослідження флори лікарських рослин Мезинського НПП була флористична інвентаризація та загальна біолого–ресурсна оцінка лікарських рослин флори.

Аналіз літературних джерел свідчить про те, що проблематикою вивчення лікарських рослин займалося багато авторів, але їх роботи носили загальний характер, довідково-інформаційний рівень. О.В. Турубара в дослідженні «Лікарські рослини Лівобережного Полісся: стан ресурсів, перспективи використання і охорона» вивчила та узагальнювала відомості про лікарські рослини поза межами території НПП,